

Et hjems historie.

Af JOHS. ILKJÆR

Søndbjerg Børnehjem, Aggerholmsminde, Søndbjerggård. Kært barn har mange navne.

At hjemmet nu ved 67-års alderen pr. 1-7.-1984 har lukket dørene, betyder ikke, at det er gået på pension, men at der måske holdes et halvt eller helt sabbatsår, i tro på, at der igen bliver brug for dets gode, nyrestaurerede bygninger til dets egentlige formål, som er at være et hjem til hjælp for børn og unge.

Fra 1821-1872 virkede lærer Aggerholm i Søndbjerg sogn. Der fortælles, at han var en meget dygtig og anset mand, der øvede en stor gerning blandt sognets børn. Sønnen J. P. Aggerholm, der blev sagfører og bankdirektør i Holstebro, fik senere titlen etatsråd. Han blev med årene en meget velhavende mand, men glemte aldrig sit barndomshjem. På sine ældre dage besluttede han da, at rejse et synligt minde om sine forældre, og da faderen havde virket blandt børn i Søndbjerg sogn, bestemte han sig til, at der skulle bygges et hjem for børn, der af en eller anden grund ikke kunne være i deres rigtige hjem.

J. P. Aggerholm drøftede sine planer med provst Paludan, Søndbjerg, og fik straks varm tilslutning hertil.

Lærerens og etatsrådets kærlighed til børn styrkedes uden tvivl ved deres kendskab til, hvordan datidens hjemløse og forældreløse børn ofte blev liciteret ud til omegnens bønder for laveste bud.

Han købte herefter en del af den gamle skolelod, thi hjemmet skulle ligge på det sted, hvor faderen havde øvet sin gerning i de mange år.

Her byggede han så Søndbjerg Børnehjem, der foruden en stor, rummelig hovedbygning også fik en sidefløj. Den blev opført i en smuk og tiltalende stil og var efter den tids forhold et mønster på et børnehjem. Det var efter den tid en stor sum penge, der medgik hertil, idet grund, bygninger og inventar beløb sig til 100.000 kr.

Senere, kort før sin død, skænkede J. P. Aggerholm et lignende beløb, som en slags stående reserve, hvor renterne skulle indgå i den daglige drift. Denne kapital fik hjemmet senere i høj grad brug for til udvidelse. Etatsråd Aggerholm overdrog så børnehjemmet som en selvejende institution til en lokal bestyrelse, som han selv udpegede.

Den første bestyrelse blev:

Provst Paludan, Søndbjerg, (formand)

Helga Paludan, Søndbjerg.

Gdr. Kr. Borre, (kasserer)

Sognepræsten i Søndbjerg skulle være formand, såfremt han var villig. I øvrigt skulle bestyrelsen være selvsupplerende.

Børnehjemmet blev indviet d. 17 nov. 1917. Det blev normeret til 24 børn, piger og drenge, fortrinsvis et søskendehjem, hvor forældreløse, ulykkeligt stillede børn kunne opdrages i kristelig kærlighed.

Ved indvielsen havde stifteren selv forfattet en sang, hvoraf et af versene lød sådan:

Velsign det Fader, så at det må være
et hjemsted for en gerning til din ære,
et barnehjem, som du kan kendes ved.
Og lad hver dag din nåde ny oprinde,
at mangt et fattigt barn må sundhed vinde
i lys og fred.

Til at lede hjemmet blev antaget diakonisse Kamma Jensen fra Lukasstiftelsen. Hun blev fem år senere gift med hjemmets kasserer Kr. Borre, men fortsatte sammen med sin mand at lede børnehjemmet, indtil han fem år efter døde. Herefter klarede Kamma Borre alene opgaven endnu nogle år, men ønskede nu igen at få diakonissedragten på og ville godt fortsætte som leder. Det syntes bestyrelsen imidlertid ikke om, man ønskede et forstanderpar. Hun rejste da efter 15 år i Søndbjerg tilbage til Lukasstiftelsen og virkede her til sin død i 1964.

Fra 1. februar 1932 antog bestyrelsen derefter diakonparret Paula og Viktor Jørgensen. De kom fra Klintebjerg børnehjem på Fyn. Det var i en krisetid. Et lederpar kunne i løn få 165,- kr. pr. måned og kun sjældent en fridag. En dygtig assistent kunne få 45,- kr. i månedsløn og fri hver tredje søndag. Hun var henvist til at sove hos børnene om natten. Det var lange og krævende arbejdsdage. Allerede året efter i 1933 købte børnehjemmet 7 tdr. land jord af gdr. Jens Mogensen, Søndbjerg. Det skulle dels være som støtte for økonomien, men nok mere for at give de store

I spisestuen. For bordenden forstanderparret Jørgensen.

drenge en smule oplæring, inden de efter konfirmationen skulle ud i pladser hos landmænd fortrinsvis på Thyholm.

Købsprisen for jord samt bygning af stald, lade samt drivhus blev Talt 13.000 kr. Der blev indkøbt besætning, og man var nu omtrent selvforsynende med kød, mælk, æg, frugt og mange slags grøntsager. Al håndarbejde i mark og have blev udført ved hjælp af drengene, ligeledes staldarbejdet. Det grove markarbejde med heste lejede man til.

Børnehjemmets skoleforhold var efterhånden langt fra tidssvarende, og næste nybygning blev derfor i 1940 gymnastiksal og skolestue samt en mindre lejlighed til lærerinden, der hidtil kun havde haft et værelse med indgang fra køkkenet. Atter måtte man i taknemlighed tænke på J. P. Aggerholm, der med sin gavmildhed medvirkede til, at hjemmet hele tiden kunne udbygge og forøge sine aktiviteter.

Da der er kort vej til Søndbjerg strand, og børnene gerne ville opholde sig ved vandet, erhvervede man et ældre fiskeredskabshus sammen med en af børnehjemmets venner, gdr. Chr. Gadegaard. Siden købte man Gadegaards halvpart og var dermed ejer af et sommerhus. Men også dette blev for småt, og i 1950 købtes en stor byggegrund på ca. 1 tdr. land af gdr. P. Sloth for 1250,- kr. Grunden var velbeliggende lige ned til vandet, og nu kunne der blive plads til en ordentlig fodboldbane. Et længe

næret ønske om et større og solidere sommerhus med soveplads og opholdsrum kunne nu blive opfyldt, igen takket være Aggerholm. Af den reservekapital, han havde testamenteret hjemmet, var de 60.000 placeret i Møltrup Optagelseshjem, de blev opsagt, og man byggede det nuværende solide, grundmurede sommerhus.

Under krigen 1940 - 1945 fik børnehjemmet en stor overbelægning. Fra overinspektionen for børneforsorg kom der forespørgsel, om hjemmet kunne tænke sig at udvide til det dobbelte antal børn, hvortil der straks blev svaret rent ud nej. Nogle år senere blev det alligevel bestemt at udvide hovedbygningen så belægningen kunne sættes op fra 24 til 36. - Da man ved udvidelsen huggede hul i muren, fandt man en blykapsel indeholdende børnehjemmets papirer og nogle mønter fra 1916. Blykapslen blev igen indmuret og ligger nu i soklen under havestuedøren. Omtrent samtidig blev »Kinesergade« fjernet. Denne såkaldte gade bestod af en række hjemmelavede og sammenbyggede skure. Her blev bygget en pæn og solid bygning, hvor der blev plads til børnenes cykler, haveredskaber, vogne o.s.v. Ovenpå blev der indrettet hobbyrum og sløjdsal, mens kælderen blev indrettet til kartofler og grøntsager.

Børnehjemmet. Personerne til højre i billedet er: Forstanderparret Ragna og Mogens Jacobsen. Køkkenchef Maren Krabbe. Foto: 1965.

Efterhånden var børnehjemmet blevet så gammelt, at det ikke bare var konfirmation, der prægede hjemmets fester. Nu blev der også holdt bryllupsfester, og de piger, der ønskede det, fik brudeudstyr foruden festen. Da vi når op mod halvtredserne, gik det jo for børnehjemmet, som for alle andre i samfundet, at »verden begyndte at tage fart på«. Hidtil havde lederen med drengenes hjælp kunnet klare alt udendørsarbejde, men efterhånden gik det sådan, vel nok ved påbud, at drengene skulle have mere tid til lektielæsning, fritidssysse og leg udenfor skoletiden. Der blev antaget en arbejdsmand nogle dage i ugen, og fra diakonskolen i Århus blev man tilbudt en diakonelev, der som et led i uddannelsen skulle i praktisk arbejde med en løn på 50 kr. månedlig. Tilbudet blev modtaget, og sådan gik det i mere end 20 år. Mange af disse diakonelever blev senere forstandere på børnehjem forskellige steder i landet.

Sidst i halvtredserne havde børnehjemmet flere gange besøg af slægtninge til J. P. Aggerholm. Blandt disse var også en brodersøn, generalkonsul på Haiti, Bjarne Pretzmann Aggerholm. Han havde gaver med i lommen, men også et ønske. Han ville gerne, at børnehjemmet måtte få navnet »Aggerholmsminde«, det gik i orden, og hjemmet fik dette navn som undertitel.

Fra 1960 forandredes hjemmets skoleforhold. Direktør Horsten fra børneforsorgen anbefalede, at så mange børn som muligt blev undervist i kommuneskolen sammen med andre børn. I hjemmets egen skole blev der stadig undervist for de børn, der havde brug for ekstra hjælp.

1962 fratrådte Paula og V. Jørgensen efter 30 års tro tjeneste og hårdt slid; ikke mindst for husmoderen havde det været nogle arbejdsomme år, og der lød mange dybfølte tak ved afskedsfesten.

Fra 1-7-1962 antoges Ragna og Mogens Jakobsen som ledere af Søndbjerg Børnehjem »Aggerholmsminde«. Mogens Jakobsen havde under sin uddannelse som diakonelev været ansat på hjemmet. Disse to var nu ledere resten af den tid, hjemmet fungerede som selvejende institution.

Så kom den periode, som af nogle kaldes de glade tressere. Det var vel nok ikke idel glæde. Socialministeriet, fagforening o.s.v. blandede sig i mange af hjemmets funktioner, måske mere til de voksnes fordel end til børnenes.

Fra midt i tresserne og ti år frem blev en forholdsvis rolig tid for det vel-fungerende hjem.

Allerede på det tidspunkt var man begyndt at finde private plejehjemspladser til de dertil mest velegnede børn, det aflastede børnehjemmet,

hvad der også var bestyrelsens ønske, idet 36 var lidt for mange pladsmæssigt set. Normeringen ønskedes nedsat til 25.

I 1976 sker der så det, der blev kaldt en katastrofe for børnehjemmet. Det blev ved lov vedtaget, at amterne selv skulle overtage administrationen af institutionerne i deres eget amt, belægningsmæssigt og administrativt. Da der i Ringkøbing amt var placeret forholdsvis mange børnehjem, og amtet mente at have tre for mange, blev der naturligvis kamp om, hvilke hjem der skulle bestå. Hvorfor Sønderbjerg blev et af de hjem, amtet ikke havde brug for, var der delte meninger om. Var det dets beliggenhed i nordligste ende af amtet? Var det, fordi det bygningsmæssigt trængte til fornyelse? Flere spørgsmål rejste sig. Måske skulede amtet til, at børneantallet det sidste år var gået tilbage. Børnene sov stadig i sovesale, pigerne i den ene ende af loftetagen, drengene i den anden, med forstanderens soveværelse midt imellem. Det var ikke tidssvarende. Der krævedes med rimelighed enkelt- eller dobbeltværelser til børnene.

Også en forstanderbolig af mere privat karakter burde være et rimeligt krav. Der var ikke noget at gøre, hjemmet måtte lukke sommeren 1977.

I hjemmets vedtægter stod, at det ved eventuel lukning skal overdrages til en forening eller stiftelse, der arbejder for kristelig børneopdragelse.

Bestyrelsen fandt det nærliggende at overdrage hele hjemmet med tilliggende og værdier til »Kristelig forening til bistand for børn og unge«.

K.F.B.U. der i forvejen har 20 hjem af forskellig art. Foreningen påbegyndte straks en omfattende restaurering og omforandring, der opdelte hjemmet i to afdelinger, hver med plads til 8 elever. Restaureringen kostede over 2 millioner kr. og varede knap to år. Da ombygningen var færdig, havde K.F.B.U. en aftale med Københavns kommune om at modtage 16 børn, hvor kommunen så skulle afholde alle udgifter. Stillingen som forstanderpar overtog Anna og A. P. Jessen. De blev forflyttet fra børnehjemmet »Kildebjerg« som også ejedes af K.F.B.U. Hjemmet blev efter restaurering og ombygning genindviet 1. dec. 1979.

Den hidtidige forstander Mogens Jakobsen fortsatte som faglærer et par år. Allerede i 1983 opsagde Københavns kommune, af sparehensyn, aftalen med K.F.B.U. gældende fra skoleårets afslutning 1/4 1984. På denne dato stod hjemmets fremtid uafklaret.

Som kildemateriale er brugt dels jubilæumsskriftet fra 1967, dels egne erfaringer.